

بررسی و آموزش حرف اضافه «با» در چارچوب معناشناسی شناختی*

فاطمه حاجی رحیمی^۱

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه مجازی المصطفی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

سلمان رحیمی^۲

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه مجازی المصطفی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

چکیده

با بهره‌گیری از روش‌های کلاسیک نمی‌توان راهکاری مناسب در زمینه یادگیری و آموزش درست حروف اضافه فارسی به زبان‌آموزان نشان داد و مشکلات آنها را برطرف کرد؛ از این رو کمک زیادی به یادگیری مانا و معنادار حروف اضافه نشده است. «با» یکی از حروف اضافه پرکاربرد زبان فارسی است که نقش‌های دیگری از جمله ادات صفت و نقش‌وندی را نیز می‌پذیرد. پژوهش حاضر مطابق با نظریه حوزه‌ها و طرحواره‌های تصویری به ارائه یک طرح درس آموزشی مبتنی بر دیدگاه معناشناسی شناختی جهت آموزش و یادگیری معانی مختلف حرف اضافه فارسی «با» برای غیرفارسی‌زبانان می‌پردازد. این رویکرد آموزشی، تلاشی برای تکمیل نظریه‌های معناشناسی معاصر است و افزون بر آن، ساختار نقش‌کاربری زبان در پیوند با معنا را نیز در نظر دارد؛ از این رو، نخست براساس معیارهای تایلر و معانی اولیه و معانی متفاوت این حرف اضافه را مشخص کرده، سپس جمله‌ها و عبارت‌هایی را که دارای این حرف اضافه بودند در کتاب‌های درسی غیرفارسی‌زبانان بررسی کرده است. شیوه آموزشی پیشنهادی، مدل ترکیبی متن و تصویر (با کمک پاورپوینت و پوستر) برای آموزش ساختار معنایی این حرف اضافه با توجه به معانی مرکزی و معانی دیگر آن است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که استفاده از تصاویر حاوی تجربیات حسی و ادراکی فارسی‌آموزان می‌تواند ارتباط معناداری میان دانش جدید و پیشین آنان برقرار کند. فرایند این تحقیق و نتایج آن، راهکارهای مؤثری را در امر آموزش و یادگیری ماندگار این حرف اضافه پیشنهاد داده است.

واژه‌های کلیدی: حرف اضافه، معناشناسی شناختی، طرحواره تصویری، طرح درس آموزشی.

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۹ | تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۵/۲۰ | پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۵

¹ Email: f.hajirahimi@mou.ir

(نویسنده مسئول)

² Email: s.rahimi@mou.ir

Studying and teaching the preposition "Ba" within the framework of cognitive semantics*

Fatemeh Hajirahimi¹

Department of Persian Language and Literature, Al-Mustafa Open University, Al-Mustafa International University, Qom, Iran.

Salman Rahimi²

Department of Persian Language and Literature, Al-Mustafa Open University, Al-Mustafa International University, Qom, Iran.

Abstract

Classical methods have not been able to provide a suitable solution in the field of learning and teaching Persian prepositions correctly to language learners and solve their problems; therefore, they have not contributed much to the meaningful and meaningful learning of prepositions. "Ba" is one of the most widely used prepositions in Persian that also accepts other roles, including adjective adverbs and the role of adverbs. The present study seeks to present an educational lesson plan based on the cognitive semantics perspective, in accordance with the theory of domains and visual schemas, to teach and learn the different meanings of the Persian preposition "Ba" for non-Persian speakers. This educational approach is an attempt to complement contemporary semantic theories and, in addition, it also considers the structure of the functional role of language in connection with meaning. Therefore, first, based on Tyler's criteria and the primary meaning and different meanings of this preposition, it has been identified and then the sentences and phrases that contained this preposition in non-Persian speakers' textbooks have been examined. The proposed teaching method is a combined text and image model (with the help of PowerPoint and posters) to teach the semantic structure of this preposition with regard to its central meaning and other meanings. The research findings show that the use of images containing the sensory and perceptual experiences of Persian learners can establish a meaningful connection between their new and previous knowledge. The process of this research and its results have suggested effective solutions for teaching and learning this preposition in a lasting way.

Keywords: Preposition, cognitive semantics, visual schema, educational lesson plan.

* Receive Date: 18 June 2024 | Revise Date: 10 August 2024 | Accept Date: 15 September 2024

¹ Email: f.hajirahimi@mou.ir (Corresponding author)

² Email: s.rahimi@mou.ir

۱. مقدمه

حروف اضافه نقش بسزایی در معنای جمله‌های فارسی دارند و این بحث در آموزش / فراگیری این زبان، یکی از دشوارترین نکات است. در زبان آموزی زبان دوم، این حروف در آخرین رده از مقوله‌هایی هستند که زبان‌آموزان آنها را فرامی‌گیرند؛ از این رو ضرورت دارد تا کتاب‌های آموزش زبان فارسی اهتمام ویژه‌ای به آموزش این حروف داشته باشند.

حروف اضافه فارسی تعدادی از عناصر زبانی را تشکیل می‌دهند، ولی نقش بسیار برجسته در زبان دارند و از نظر کاربردی پربسامد هستند. بسیاری از نقش‌های معنایی و دستوری مهم در جمله‌های فارسی با کمک حروف اضافه تبیین می‌شوند؛ به عبارت دیگر حروف اضافه جزء واحدهای چندمعنایی زبان به شمار می‌روند و در بافت‌های مختلف، معانی متفاوتی را بیان می‌کنند، مثلاً حرف اضافه «با» در بافت‌های متفاوت روابط معنایی «مکانی، زمانی و انتزاعی» را نشان می‌دهد؛ بنابراین نقش‌های نحوی^۱ و معنایی مختلفی را بیان می‌کند. با وجود اینکه حروف اضافه هم در کتاب‌های درسی و هم در مکالمات روزمره کاربرد گسترده‌ای دارند، اما فراگیران زبان‌های دوم و خارجی در تشخیص و کاربرد آنها دچار اشتباه می‌شوند؛ زیرا آنها حروف اضافه را واحدهای زبانی بی‌معنا می‌پندارند. از سوی دیگر روش‌های مدرسان، آموزش مفاهیم مختلف حروف اضافه به صورت مجزا و با استفاده از روش تمرین، تکرار و حفظ کردن طوطی‌وار^۲ است؛ در نتیجه فراگیران به تدریج در اثر تکرار و تمرین آنها را به حافظه می‌سپارند. بدین صورت یادگیری دستور زبان و به‌ویژه حروف اضافه برای فراگیران زبان خارجی جالب نیست و کم‌کم علاقه و انگیزه خود را در این زمینه از دست می‌دهند. آنها برای ایجاد ارتباط بین دانش جدید و پیشین خود هیچ تلاشی نمی‌کنند؛ زیرا هیچ ارتباطی بین آنها نمی‌یابند.

پژوهش‌ها نشان داده که یادگیری سنتی نتوانسته است تحلیلی جامع و مانع در زمینه معانی مختلف حروف اضافه ارائه دهد؛ در مقابل رویکرد شناختی و به‌ویژه معناشناسی شناختی، نگاهی متفاوت نسبت به آموزش و یادگیری زبان دارد. حروف اضافه که بخشی از

1. Syntactic

2. Rote Learning

دستور زبان را تشکیل می‌دهند نیز از این قاعده مستثنا نیستند. رویکرد شناختی، مفاهیم مختلف حروف اضافه را به صورت نظام‌مند و مرتبط با هم می‌داند؛ بنابراین برای تشخیص و کاربرد درست حروف اضافه، روش کارآمدی را در زمینه آموزش (برای مدرسان) و یادگیری (برای فراگیران) پیشنهاد می‌دهد.

در رویکرد شناختی برخلاف رویکرد سنتی، یادگیری معنادار و ماندگار است و ذهن فراگیران را درگیر می‌کند؛ از این رو خود فراگیران نیز می‌توانند با مراجعه به ساختار شناختی^۱ ذهن خود و با استدلال و تفکر، معانی متفاوت حروف اضافه را درک کنند و در صورت لزوم به کار برند. در این رویکرد، فراگیران می‌توانند دانش جدید خود را در ساختار شناختی به دانش پیشین ارتباط دهند و مطالب آموزشی را بهتر یاد بگیرند. در مورد مشکلات زبان‌آموزان در زمینه یادگیری حروف اضافه، تحلیل خطا بسیار صورت گرفته، اما در رویکرد سنتی هنوز راه‌حل مناسبی برای این مشکل ارائه نشده است. اغلب زبان‌آموزان سطوح میانی و پایین‌تر در کاربرد مناسب حروف اضافه با مشکل روبه‌رو هستند.

هدف از پژوهش حاضر، با توجه به رویکرد معناشناسی شناختی، بررسی جایگاه طراح‌های تصویری حرف اضافه «با» در پیکره مطالعات معنایی در حوزه مفاهیم عینی و انتزاعی برای آموزش به غیرفارسی‌زبانان است.

روش پژوهش نگارندگان در این تحقیق، توصیفی بوده و برای تعیین معانی مختلف این حرف اضافه از فرهنگ سخن انوری (۱۳۸۱) استفاده شده است. جامعه آماری در این نوع پژوهش زبان‌آموزان غیرفارسی‌زبان هستند که در حال یادگیری فارسی به عنوان زبان دوم یا خارجی‌اند. این جامعه می‌تواند شامل زبان‌آموزان سطوح مختلف (مبتدی تا پیشرفته) در مؤسسات آموزش زبان یا دانشگاه‌ها باشد. روش نمونه‌گیری مناسب، معمولاً نمونه‌گیری تصادفی یا خوشه‌ای از میان کلاس‌ها و گروه‌های آموزشی است که افراد دارای ویژگی‌های مدنظر (غیرفارسی‌زبان بودن و یادگیری فارسی) را پوشش دهد. گاهی نیز بنابر محدودیت‌های دسترسی و پژوهش‌های کیفی از نمونه‌گیری در دسترس (مثلاً انتخاب داوطلبان از یک

مؤسسه آموزشی خاص) یا گلوله برفی استفاده می‌شود، به‌ویژه اگر برخی دانش‌آموزان مشارکت بیشتری در پژوهشگری داشته باشند.

رایج‌ترین ابزارها در پژوهش‌های معناشناختی، پرسشنامه تخصصی (شامل آزمون‌های تعیین سطح درک معانی حرف اضافه «با» و مثال‌های کاربردی)، مصاحبه ساختارمند یا نیمه‌ساختارمند با زبان‌آموزان و ضبط داده‌های گفتاری آنان در موقعیت‌های آموزشی یا ارتباط واقعی است؛ همچنین تحلیل متون یا مکالمات تولیدشده از سوی زبان‌آموزان و بررسی خطاهای رایج در برداشت معنایی حرف اضافه «با» به کمک روش‌های معناشناسی شناختی و شبکه شعاعی معانی انجام می‌شود.

مخاطبان این پژوهش، مدرسان، غیرفارسی‌زبانان، مؤلفان منابع آموزشی و همه دست‌اندرکاران در حوزه آموزش زبان فارسی هستند. ابزار مورد استفاده در این تحقیق، ابزار معناشناسی شناختی مانند طرحواره‌های تصویری^۱، استعاره^۲، مفهوم پیش‌نمونه^۳، منظر اعلی^۴ و شبکه معنایی^۵ جهت آموزش معانی مکانی و براساس آن نگاشت معنا به حوزه انتزاعی است. با توجه به مطالب یادشده، تحقیق حاضر درصدد پاسخی برای سؤالات زیر است:

۱. معنای پیش‌نمونه‌ای حرف اضافه «با» با در نظر گرفتن الگوی تایلر و ایوانس، چگونه تعیین می‌شود؟

۲. روش مؤثر پیشنهادی در چارچوب تئوری حوزه‌های لانگاکر که موجب یادگیری معنادار می‌شود، کدام است؟

۳. استفاده از این روش تا چه حد بر میزان یادگیری ماندگار فراگیران مؤثر است؟

نخست، پیشینه پژوهش‌های مرتبط با موضوع تحقیق مرور خواهد شد و سپس چارچوب نظری پژوهش و معیارهای تعیین معنای پیش‌نمونه‌ای تایلر و ایوانس (۲۰۰۳)، طرحواره‌های تصویری جانسون و لیکاف (۱۹۸۷) و تئوری حوزه‌های لانگاکر^۶ (۱۹۸۷)

1. Image Scheme

2. Metaphor

3. Prototype

4. Protoscen

5. Semantic network

6. Domain Theory

معرفی و تبیین خواهند شد؛ در نهایت به ارائه طرح درس پیشنهادی برای آموزش حرف اضافه «با» می‌پردازیم.

۱-۱. پیشینه پژوهش

با توجه به اطلاعات نگارنده، درباره بررسی حروف اضافه در حوزه آموزش با رویکرد معناشناسی شناختی در ایران تحقیقات زیادی انجام نشده است و تنها می‌توان به چند مورد اشاره کرد: گلفام و یوسفی‌راد (۱۳۸۸) با عنوان «رویکرد معناشناسی شناختی به حروف اضافه مکانی زبان فارسی از منظر آموزشی»؛ در این پژوهش از حروف اضافه تعریف دقیق مبتنی بر رویکرد شناختی ارائه نشده است. استاجی (۱۳۸۶) حروف اضافه را از لحاظ پدیده دستوری شدن مطالعه کرده و به نقل از هاینه^۱ و همکاران (۱۹۹۰) علت دستوری شدن نام اعضای بدن مانند (پشت) و (رو) و (پهلوی) را در آن می‌داند که این عناصر ملموس برای عینیت‌بخشی و درک بهتر نظامی که عینیت کمتری دارند به کار می‌روند. او نتیجه می‌گیرد که اندام‌های بدن با توجه به جایگاه نسبی‌شان در بدن انسان در وضعیت ایستاده می‌توانند برای اشاره به مفهوم مکانی به کار روند؛ در واقع این مقاله دیدگاهی معناشناختی در توصیف حروف اضافه دارد و برای توضیح فرایند دستوری شدن اعضای بدن، نگاهی در زمانی به تغییرات حروف اضافه اتخاذ کرده است. نقی‌زاده (۱۳۸۴) در پایان‌نامه خود بافت‌های دارای حروف اضافه را در دو زبان انگلیسی و فارسی مقایسه کرده و صرفاً به شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها پرداخته است. یوسفی‌راد (۱۳۸۷) در بیان ارتباط بین مفاهیم مختلف حروف اضافه مکانی فارسی و ترسیم شبکه معنایی آنها کوشیده است. ایشان در سال ۱۳۸۵ نیز مقاله‌ای با عنوان «بررسی حروف اضافه مکانی: مطالعه موردی در / توی» چاپ کرد و در آن به بررسی معناشناسی شناختی حرف اضافه «در» پرداخت.

زاهدی و محمدی زیارتی (۱۳۹۰) نیز در مقاله‌ای، مفاهیم اولیه و متفاوت حرف اضافه «از» و شبکه معنایی و ساختار شعاعی آن را در چارچوب معناشناسی شناختی با توجه به ملاک‌های تایلر و ایوانس (۲۰۰۳-۲۰۰۴) بررسی کرده است. در پایان‌نامه‌های مربوط به

1. Heine

استعاره در زبان فارسی مواردی از بررسی حروف اضافه، معنای استعاری و کاربردهای مختلف آنها در ساخت‌های استعاری دیده می‌شود؛ مثلاً رضایی (۱۳۸۲) در قسمتی از پایان‌نامه خود در توصیف ساختارهای استعاری زبان فارسی در چارچوب شناختی به بررسی حروف اضافه و نقش آنها در ساخت این ترکیب‌های استعاری می‌پردازد.

روش‌های ارائه‌شده از سوی محققان یادشده عمدتاً جنبه توصیفی دارد و برای آموزش‌های این‌چنینی مناسب و کاربردی به شمار نمی‌رود. با وجود شمار اندک پژوهش‌ها در ایران، تحقیقات گسترده‌تری در این باره در کشورهای دیگر صورت پذیرفته است که می‌توان پژوهش‌های لیندستروم برگ (۱۹۹۶)، تایلر و ایوانس (۲۰۰۳)، تایلر و ایوانس (۲۰۰۴) و زین سانگ (۲۰۱۳) را نام برد.

۲. بحث و بررسی

زبان‌شناسی شناختی، یکی از مکاتب متأخر زبان‌شناسی و همزمان مطرح‌ترین تئوری در بین تئوری‌های معناشناسی است که ریشه در علوم شناختی جدید دارد. این نظریه در چهار دهه گذشته نشو و نما یافته است و از سال ۱۹۸۰ به بعد، زبان‌شناسی شناختی مورد توجه و مطالعه زبان‌شناسان برجسته غربی مانند لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، لانگاکر (۱۹۹۱) و تایلر و ایوانس (۲۰۰۱) قرار گرفت. جرج لیکاف و رونالد لانگاکر از پیشگامان این مکتب هستند. این رویکرد در سه دهه اخیر در زبان‌شناسی مورد توجه روزافزون بوده است و زبان را نمودی از نظام تصویری ذهن می‌داند (گلفام و یوسفی‌راد، ۱۳۸۸: ۲۱). به نظر این گروه از زبان‌شناسان، زبان الگوهای اندیشه و ویژگی‌های ذهن انسان را نمایان می‌کند. البته به تدریج «معناشناسی شناختی»^۱ به عنوان شاخه‌ای از زبان‌شناسی شناختی شکل گرفت و به طور خاص مطالعات بیشتری در مورد «دانش معنایی» به وجود آمد. با اینکه مدت زیادی از عمر زبان‌شناسی شناختی نمی‌گذرد؛ این مکتب به یکی از مهم‌ترین مکاتب زبان‌شناسی تبدیل شده و با شاخه‌های علمی مختلف مانند روان‌شناسی، عصب‌شناسی، فلسفه و ادبیات نیز در تعامل بوده است. اساس این نظریه پیوند بین دستور و معناست (گیررتس، ۱۳۹۳: ۳۷۴).

1. Cognitive semantics

معناشناسی شناختی بر آن است که زبان بخشی از توانایی شناختی انسان می‌باشد و می‌تواند دنیای متصور آدمیان را شرح دهد. مقصود از این اصطلاح، شناخت رویکردی به زبان است که براساس تجربه‌ای از جهان و طریقه‌ای استوار است که ادراک و مفهوم‌سازی می‌شود (Ungerer and Schmid, 1996:x).

چارچوب نظری پژوهش حاضر با توجه به معیارهای تعیین معنای پیش‌نمونه‌ای از تایلر و ایوانس (۲۰۰۳)، طرحواره‌های تصویری جانسون و لیکاف (۱۹۸۷) و تئوری حوزه‌های لانگاکر (۱۹۸۷) است که در ادامه به معرفی آنها پرداخته می‌شود.

۱-۲. مفهوم مکانی و استعاری

همواره انسان در تعامل با محیط پیرامون خود است و براساس این تعامل و کسب تجارب فیزیکی از جهان خارج، یک‌سری اطلاعات را در ذهن خود دسته‌بندی می‌کند. روش درک این تجارب و اطلاعات یا «مستقیم» از راه تعامل با محیط بیرون از ذهن می‌باشد که همان مفهوم مکانی است (جانسون، ۱۳۸۰: ۹۷) یا «غیرمستقیم» درک یک پدیده براساس پدیده دیگر اتفاق می‌افتد که این حالت را «استعاری» می‌گویند (لیکاف، ۱۹۸۷: ۲۸). منظور از مفاهیم استعاری همان مفاهیم ذهنی و انتزاعی است که از روی مفاهیم عینی و ملموس ساختاردهی می‌شوند (لیکاف و جانسون، ۱۹۸۰: ۶۳). در مورد حروف اضافه نیز به همین گونه است؛ برای مثال در جمله «او از تب عشق می‌سوزد» انتقال یا «نگاشت»^۱ از مفهوم فیزیکی و عینی به مفهوم انتزاعی رخ داده است، زیرا در جهان خارج جملاتی مانند «کودک از تب می‌سوزد» وجود دارد و تجربه شده است. بسیاری از مفاهیم انتزاعی براساس مفاهیم مکانی (عینی و فیزیکی) «مفهوم‌سازی»^۲ می‌شوند.

۲-۲. طرحواره‌های تصویری

مقوله «طرحواره‌های تصویری» از سوی نخستین محققان رویکرد معناشناسی شناختی، به‌ویژه لیکاف و جانسون مطرح شد. آنها مفاهیمی هستند که از روی تجارب فیزیکی و عینی در ذهن

1. Mapping

2. Conceptualization

ایجاد می‌شوند. از روی همین تجارب فیزیکی، مفاهیم انتزاعی مرتبط نیز در ذهن ایجاد می‌شوند (ایوانس، ۲۰۰۷: ۱۰۱)، مانند طرحواره‌های تصویری «ظرف یا حجم» در جمله «مداد در کیف قرار دارد» که در اینجا کیف مانند یک ظرف یک شیء را در خود احاطه کرده است.

۲-۳. مفهوم پیش‌نمونه، شبکه معنایی، منظر اعلی

هر حرف اضافه دارای معانی فراوانی است، به همین سبب جزء عناصر چندمعنایی زبان به‌شمار می‌رود. حروف اضافه دارای یک معنای اصلی و کانونی هستند که به آن «مفهوم پیش‌نمونه‌ای» می‌گویند و دیگر معانی حروف اضافه (معانی متمایز)، نوعی شباهت یا ارتباط با مفهوم پیش‌نمونه‌ای دارند. معانی حروف اضافه همگی نظام‌مند و مرتبط با یکدیگرند. به معنای مختلف یک حرف اضافه «شبکه معنایی» آن حرف اضافه می‌گویند. با توجه به ملاک‌های تایلر و ایوانس (۲۰۰۳، ۲۰۰۴) در تعیین معنای پیش‌نمونه‌ای، مواردی مانند نخستین معنای تأییدشده، غلبه و چیرگی یک معنا در شبکه معنایی، استفاده در ساخت‌های ترکیبی و رابطه با دیگر حروف اضافه مکانی در نظر گرفته می‌شوند. برای تعیین «مفهوم اعلی» و عنصر ترکیب‌بندی و جنبه کاربردی مؤثر است. برای این تعریف لازم است دو مقوله دیگر، یعنی زمینه ثابت^۱ (LM) و شیء متحرک^۲ (TR) تبیین شود.

هر حرف اضافه، رابطه‌ای فضایی- مکانی بین شیء متحرک و زمینه ثابت است (تایلر و ایوانس، ۲۰۰۳: ۷۴)؛ برای مثال در جمله «مداد روی میز است»، واژه «مداد» به عنوان شیء متحرک نسبت به «میز» که زمینه ثابت است، در نظر گرفته می‌شود. پس منظور از ترکیب‌بندی، یعنی این رابطه مکانی- فضایی است که شیء متحرک و زمینه ثابت را به هم مرتبط می‌کند و جنبه کاربردی، رابطه تعاملی میان شیء متحرک و زمینه ثابت است و براساس آن ترکیب‌بندی مکانی حاصل می‌شود (تایلر و ایوانس، ۲۰۰۳: ۷۵). مفهومی را که از معنای مکانی و اولیه (پیش‌نمونه‌ای) هر حرف اضافه به دست می‌آید و به‌صورت انتزاعی و طرحواره‌ای در ذهن ایجاد می‌شود «منظر اعلی» می‌نامند. ممکن است منظر اعلی معنای اولیه

1. Landmark.

2. Trajector

حروف اضافه مانند معنای مقصد و هدف برای حرف اضافه «به» یا معنای غیراولیه آن به‌خاطر بسامد وقوع باشد، مانند حرف اضافه «با» که دومین معنای آن در «فرهنگ سخن» به معنای مجاورت و همراهی، معنای پیش‌نمونه‌ای و یا منظر اعلی در نظر گرفته می‌شود.

۳. اشتقاق مفاهیم انتزاعی حرف اضافه «با» براساس مفهوم مکانی آن

حروف اضافه جایگاه مهمی در زبان فارسی دارند. این پژوهش درصدد است برای تسهیل و تسریع در روند آموزش و یادگیری حرف اضافه «با» یک طرح درس آموزشی عملاً اثبات شده بر مبنای رویکرد معناشناسی شناختی ارائه دهد. شایان ذکر است که به یادسپاری معانی فراوان هر حرف اضافه در فهرستی طولانی برای فراگیران بسیار صعب و دشوار است. بنابر تحقیقات انجام‌شده بر روی فرهنگ‌های لغت مختلف و جملات کاربردی هر زبان، معانی هر حرف اضافه با یکدیگر ارتباط دارند. معنای نخستین هر حرف اضافه یا پربسامدترین معنا، معنای اصلی یا پیش‌نمونه‌ای در نظر گرفته می‌شود و دیگر معانی به صورت نظام‌مند با معنای اصلی و پیش‌نمونه‌ای مرتبط هستند. معنای اولیه حروف اضافه معنای مکانی آنهاست (تایلر و ایوانس، ۲۰۰۳: ۱۱۲).

انسان از بدو تولد مفاهیم مختلف را به‌صورت طرحواره و تصویر در ساختارشناختی ذهن خود ذخیره می‌کند، مثلاً کودکان بدون آموزش، مفهوم مکانی ظرف و مظروف را یاد می‌گیرند و این مفاهیم را در مورد اسباب‌بازی‌هایشان به کار می‌برند (بازی کردن با اسباب‌بازی‌هایشان یا خانه‌سازی با لوگو)؛ بنابراین آنها دانش پیشین و ملموس در مورد بسیاری از این مفاهیم دارند و با توجه به همین تجربیات ملموس و عینی، آموزش مفاهیم انتزاعی نیز میسر می‌شود. معناشناسی شناختی به بررسی رابطه میان معنا و ارجاع آن در جهان واقعی می‌پردازد. مفاهیم و مباحثی مانند استعاره و مجاز، معنای دائره‌المعارفی، مقوله‌بندی، نظریه پیش‌نمونه‌ای، فضاهای ذهنی و چند مفهوم دیگر را می‌توان در حوزه معناشناسی شناختی گرد آورد (راسخ مهند، ۱۳۸۹: ۲۲).

یکی از اصول معناشناسی شناختی این است که ساختار مفهومی، جسمی شده است و دیگر اینکه ساختار معنایی همان ساختار مفهومی می‌باشد (راسخ‌مهند، ۱۳۸۹: ۵۰)؛ به نمونه‌های زیر توجه کنید:

(۱) الف: با خدا باش پادشاهی کن؛ در این مثال حرف اضافه «با» نشان‌دهنده همراهی است. ب: با نام خدا کارها را آغاز می‌کنیم؛ در این مثال حرف اضافه «با» نشان‌دهنده کمک و همراهی است.

در نمونه‌های یادشده، مفاهیم انتزاعی «با خدا باش» در جمله (الف) و «با نام خدا» در جمله (ب) به‌طوری مفهوم‌سازی شده‌اند که در واقعیت از روی مفاهیم عینی مانند جمله (ج) و (د) استنباط می‌شوند.

(۲) ج: دوشنبه با پدرم به سینما رفتم؛ در این مثال حرف اضافه «با» نشان‌دهنده همراهی است. د: من با سارا تمرین‌ها را حل کردم؛ در این مثال حرف اضافه «با» نشان‌دهنده کمک و همراهی است.

درک جمله‌های (۱) که به مفاهیم انتزاعی اشاره دارند براساس درک واقعیت‌های عینی در جمله‌های (۲) صورت می‌پذیرد.

براساس نظریه لیکاف (۱۹۸۷: ۳۷) معانی انتزاعی یک فرافکنی استعاری (مفهومی) است که از روی درک مفاهیم و تجربیات عینی در جهان واقعی صورت می‌پذیرد؛ از این رو می‌توان چنین برداشت کرد که درک معانی جملات (۱) نیز براساس یک فرافکنی استعاری از روی جملات عینی (۲) صورت می‌پذیرد که در آن طرحواره تصویری (همراهی، کمک و همراهی) به حوزه‌های مفهومی یا انتزاعی آن نگاشت می‌شود.

۴. طرح درسی آموزش حرف اضافه «با»

فرایند آموزش به ترتیب در دو حوزه «مکانی و انتزاعی» به صورت پاورپوینت، متن و تصویر ارائه می‌شود. در پایان هر جلسه آموزشی با توجه به اهداف آموزش، تکلیف‌هایی مرتبط شامل پرکردن جاهای خالی، پرسش‌های چهارگزینه‌ای و جورکردنی همراه با متن و تصویر ارائه

می‌شود. در پایان پاسخ‌های فارسی‌آموزان توسط مدرس بررسی می‌شود و اشکالات آنها رفع خواهد شد. در ادامه به طریقه آموزش حرف اضافه «با» در حوزه مکانی می‌پردازیم.

۱-۴. آشنایی برخی اصطلاحات پربسامد حرف اضافه «با»

حرف اضافه «با» معانی متفاوتی دارد که دومین معنای آن در فرهنگ سخن (۱۳۸۱) به معنای همراهی و مجاورت، معنای پیش‌نمونه‌ای آن است و دیگر معنای آن، معنای متمایز و حاشیه‌ای هستند که با معنای پیش‌نمونه‌ای به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در ارتباط می‌باشند. با روش آموزش معنای پیش‌نمونه‌ای به یکی از معنای متمایز حرف اضافه «با» می‌پردازیم.

الف) معنای پیش‌نمونه‌ای: همراهی و مجاورت

ب) معنای متمایز: کمک و همراهی

۱-۴-۱. معنای پیش‌نمونه‌ای: همراهی و مجاورت

معنای پیش‌نمونه‌ای حرف اضافه «با» دومین معنای آن در فرهنگ سخن به شمار می‌رود و به دلیل بسامد وقوع به‌عنوان معنای پیش‌نمونه‌ای انتخاب شده است که در ادامه درباره آن سخن خواهیم گفت.

آموزش مفهوم پیش‌نمونه‌ای و مکانی (عینی) حرف اضافه «با»: همراهی و مجاورت

پیش از شروع آموزش، توضیحاتی در باب اهمیت و استعمال حروف اضافه و روش تدریس آنها ارائه می‌شود و با هدف آماده‌سازی ذهن فراگیران، تصویر ۱ ارائه می‌شود (۳ دقیقه).

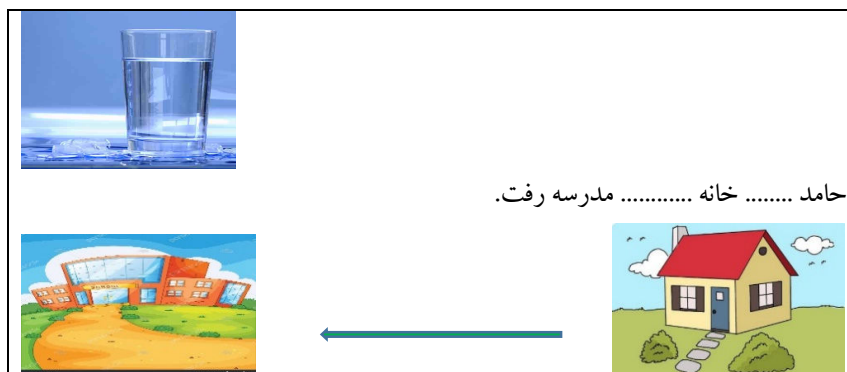
— ابتدا برای فعال کردن ذهن فراگیران تصویر زیر را به آنها نشان داده و از آنها خواسته

می‌شود که جاهای خالی را با توجه به حرف اضافه مناسب (در، از، به، با) پر کنند:

دیروز پدرم سینما رفتیم.

آب لیوان است.

تصویر ۱: آماده‌سازی ذهن فارسی‌آموزان

سپس پاسخ‌های درست همراه با توضیح‌های مرتبط با رویکردشناختی توسط آموزگار داده می‌شود:

در جملهٔ نخست: «دیروز با پدرم به سینما رفتیم»، یعنی دیروز همراه پدرم به سوی سینما رفتیم.
 در جمله دوم: «آب در لیوان است»، یعنی آب درون/داخل لیوان است.
 در جمله سوم: «حامد از خانه به مدرسه رفت»، یعنی مبدأ و آغاز حرکت کردن (رفتن) حامد از خانه به سوی مدرسه است؛ بدین ترتیب آنها با مفاهیم حروف اضافه مختلف به طور ضمنی آشنا می‌شوند، ولی تمرکز اصلی بر روی حرف اضافه «با» است. برای آموزش حرف اضافه «با»، نخست طر حواره تصویری آن برای فراگیران به صورت تصویر ۲ نمایش داده می‌شود (۲ دقیقه).

 (۲) (۱)	این طرحواره‌ها از روی تجربیات و مفاهیم عینی مختلف در ساختار شناختی ذهن فارسی‌آموزان ایجاد می‌شوند و به درک بهتر مفاهیم انتزاعی کمک می‌کنند.
---	--

تصویر ۲: طرحواره‌های تصویری حروف اضافه «با»

تصویر ۲، طرحواره تصویری همراهی و مجاورت در نظر گرفته می‌شود که موقعیت شیء متحرک (شکل ۱) نسبت به زمینه ثابت (شکل ۲) با توجه به حروف اضافه متفاوت تغییر می‌کند. با توجه به این طرحواره تصویری، مفهوم ثانویه و مکانی حرف اضافه «با» در تصویر ۳ ارائه می‌شود (۵ دقیقه).

- در جمله زیر «من دیروز با پدرم به سینما رفتم»، یعنی من دیروز همراه پدرم به سوی سینما رفتم.

۱. معنای همراهی - مجاورت دیروز <u>با</u> پدرم <u>به</u> <u>سینما</u> <u>رفتم</u>. همراهی - مجاورت معنای مقصد مقصد فعل رفتن به سوی مقصد

تصویر ۳: مفهوم اولیه و مکانی حرف اضافه «با»

پس از فراگرفتن مفهوم مکانی و عینی حرف اضافه «با»، نگاشت معنایی آن از حوزه عینی به حوزه انتزاعی رخ می‌دهد.

آموزش مفهوم انتزاعی حرف اضافه «با»: همراهی و مجاورت

در این مبحث، مفاهیم انتزاعی همراهی و مجاورت مدنظر است که معنای ضمنی آن با کاربرد حرف اضافه «با» در نمونه عینی کاربرد حرف اضافه یادشده تنها در حوزه مکانی نیست، بلکه

در حوزه انتزاعی نیز رخ می‌دهد. در ادامه جدول ۱ را توضیح می‌دهد تا طرحواره تصویری حرف اضافه «با» ذهن آنها تداعی شود (۳ دقیقه).

جدول ۱: آموزش مفهوم انتزاعی حرف اضافه «با»: همراهی و مجاورت

با خدا باش پادشاهی کن.	همراه خدا باش تا به موفقیت برسی.
------------------------	----------------------------------

پس از فراگیری معنای اول حرف اضافه «با»، معنای پر کاربرد دیگر آن، یعنی «کمک و همراهی» ارائه می‌شود.

۲-۱-۴. معنای متمایز: کمک و همراهی

یکی دیگر از معانی پربسامد حرف اضافه «با» کمک و همراهی است که در ادامه درباره آن سخن می‌گوییم.

آموزش مفهوم مکانی (عینی) و متمایز حرف اضافه «با»: کمک و همراهی
در این قسمت مفهوم عینی دیگر حرف اضافه «با»، یعنی کمک و همراهی توضیح داده می‌شود.
البته برای درک بیشتر این مفهوم تصویر ۴ ارائه خواهد شد (۵ دقیقه).
- در جمله زیر، پیرمرد با کمک و همراهی عصا به (سوی) خیابان رفت.

۲. معنای کمک (همراهی)

پیرمرد با عصا به خیابان رفت.

همراهی-کمک به سوی مقصد مقصد فعل حرکت به سوی مقصد

تصویر ۴: مفهوم عینی کمک و همراهی

با توجه به تصویر ۴، از روی مفاهیم عینی نگاشت به مفاهیم انتزاعی در ذهن فراگیران رخ می‌دهد.

آموزش مفهوم انتزاعی حرف اضافه «با»: کمک و همراهی

پس از درک مفاهیم عینی کمک و همراهی، نگاشت معنایی به حوزه انتزاعی به راحتی امکان‌پذیر است. جدول ۱، معنای انتزاعی کمک و همراهی را در ارتباط با حرف اضافه «با» نشان می‌دهد (۵ دقیقه).

جدول ۲: مفهوم انتزاعی حرف اضافه «با»؛ کمک و همراهی

سپاهیان با نیروی الهی در برابر دشمن پیروز شدند.	سپاهیان با کمک و همراهی نیروی خداوند در برابر دشمن پیروز شدند.
---	--

پس از آموزش دو مفهوم حرف اضافه «با»، کل مطالب آموزشی مرور و در پایان تمرین و فعالیت کلاسی داده می‌شود (۱۵ دقیقه).

در پایان هر جلسه با توجه به اهداف آموزش، تمرین‌هایی مرتبط با موضوع تدریس (پرکردن جاهای خالی، پرسش‌های چهارگزینه‌ای و جورکردنی همراه با متن و تصویر) داده می‌شود که درضمن انجام تمرین به فارسی‌آموزان بازخوردهای زبانی نیز داده خواهد شد. به منظور اینکه فارسی‌آموزان به سهولت و تصادفی پاسخ‌ها را حدس نزنند، تمرین‌ها تنها به حرف اضافه «با» محدود نمی‌شود، بلکه حروف اضافه مختلف را در برمی‌گیرد؛ همچنین از تصاویر مختلف نمونه‌ای به فراگیران به صورت پوستر رنگی داده می‌شود تا مطالب را مرور کنند.

جهت برونداد معنادار (تولید زبانی) آموزگار می‌تواند از آنها بخواهد تا جمله‌هایی با حرف اضافه‌ای که آموزش دیده‌اند به صورت شفاهی و کتبی بسازند. تاکنون فراگیران مفاهیم و طرحواره تصویری حرف اضافه «با» را آموزش دیده‌اند و توضیحات لازم همراه با تصاویر مرتبط به آنان داده شده است.

همان‌طور که پیش‌تر یادآوری شد، مطالب آموزشی ارائه‌شده در مجموعه پنج جلسه‌ای تهیه شده و شامل چند زیرمجموعه می‌باشد که شیوه ارائه مطالب آموزشی در جدول ۳ نشان داده شده است. این مطالب در قالب فعالیت‌های آغازین (آماده‌سازی ذهن فراگیران و آموزش طرحواره‌های تصویری حرف اضافه «با»)، فعالیت‌های میانی (آموزش دو مفهوم اصلی و پرسامد حرف اضافه «با» در حوزه عینی و انتزاعی) و فعالیت‌های پایانی (جمع‌بندی مطالب و آزمون) است که این مواد آموزشی به گونه‌ای طراحی شده‌اند که فارسی‌آموزان به‌طور طبیعی مفهوم حرف اضافه «با» را درمی‌یابند. در این پژوهش از میان مفاهیم متفاوت حرف اضافه «با» تنها به دو مفهوم پرکاربرد آن پرداخته می‌شود.

جدول ۳: طرح درس آموزشی مفاهیم عینی و انتزاعی حرف اضافه «با»

جلسه‌های آموزشی	طرح درس آموزشی حرف اضافه «با»	مدت زمان آموزش
جلسه اول	۱. آماده‌سازی ذهن فراگیران (۳ دقیقه) ۲. آموزش طرحواره تصویری حرف اضافه «با» (۲ دقیقه) ۳. آموزش مفهوم اولیه و مکانی حرف اضافه «با» در مفهوم همراهی، مجاورت (۵ دقیقه) ۴. تمرین کلاسی (۵ دقیقه)	۱۵ دقیقه
جلسه دوم	۱. مرور مطالب گذشته (۵ دقیقه) ۲. آموزش مفهوم انتزاعی حرف اضافه «با» در مفهوم همراهی، مجاورت (۵ دقیقه) ۳. تمرین کلاسی (۵ دقیقه)	۱۵ دقیقه
جلسه سوم	۱. مرور مطالب گذشته (۳ دقیقه) ۲. آموزش مفهوم مکانی و عینی حرف اضافه «با» در مفهوم کمک یا کمک و همراهی (۵ دقیقه) ۳. تمرین کلاسی (۵ دقیقه)	۱۳ دقیقه

جلسه‌های آموزشی	طرح درس آموزشی حرف اضافه «با»	مدت زمان آموزش
جلسه چهارم	۱. مرور مطالب گذشته (۳ دقیقه) ۲. آموزش مفهوم انتزاعی حرف اضافه «با» در مفهوم کمک یا کمک و همراهی (۵ دقیقه) ۳. تمرین کلاسی (۵ دقیقه)	۱۳ دقیقه
جلسه پنجم	۱. جمع‌بندی مطالب (۱۵ دقیقه) ۲. آزمون (۱۵ دقیقه)	۳۰ دقیقه

با توجه به جدول ۳، مدت زمان آموزش دو مفهوم پرکاربرد حرف اضافه «با» در حوزه عینی و انتزاعی به تفکیک نشان داده شده است؛ همان‌طور که ملاحظه می‌شود برای هر جلسه آموزشی، پیش از آموزش مروری بر مطالب گذشته خواهیم داشت و نیز پس از هر جلسه آموزشی، تمرین‌هایی متناسب با موضوع تدریس ارائه می‌شود. البته باید یادآور شد که تمرین‌ها افزون بر مطالب جدید، مطالب گذشته را نیز دربرمی‌گیرد.

۵. جمع‌بندی مطالب

مطابق مطالب یادشده، مفاهیم غیرمکانی حروف اضافه از پیامدهای نقشی مفهوم مکانی آنها در بافت‌ها و کاربردهای مختلف شکل می‌گیرند؛ بر این اساس منشأ پیدایش مفاهیم غیرمکانی حروف اضافه برای صورت واژگانی آنها، در بافت‌ها و کاربردهای مختلف پدیدار می‌شود. بر مبنای توجیه لیکاف و جانسون، استعاره ادراکی زیربنای انتزاعی معنای مکانی حروف اضافه است (افخمی و اصغری، ۱۳۹۱: ۴۴). در این پژوهش تلاش شد ضمن معرفی معنای مرکزی حرف اضافه «با»، یعنی همراهی و مجاورت، یکی از معانی پربسامدتر و حاشیه‌ای آن، یعنی «کمک و همراهی» نیز تبیین شود تا مشخص گردد این رویکرد تا چه اندازه می‌تواند در محیط کلاس کاربرد آموزشی داشته باشد؛ برای مثال جمله «دیروز با پدرم به سینما رفتیم» در جهان واقعیت وجود دارد و حرف اضافه «با» معنای همراهی و مجاورت را نشان می‌دهد. براساس

همین معنای مکانی و مرکزی، مفهوم همراهی و مجاورت به حوزه انتزاعی نیز نگاشت می‌شود، مانند جمله «با خدا باش، پادشاهی کن» که در این جمله حرف اضافه «با» نشانه شخصی یا چیزی است که عملی به همراهی او / آن انجام می‌شود و در این صورت «با» نشانه همراهی است. افزون بر معنای مرکزی حرف اضافه «با» معانی متمایز دیگری نیز دارد که به نوعی با معنای مکانی و مرکزی آن ارتباط دارد؛ برای مثال در جمله «با سارا تمرین‌ها را حل کردم»، معنای حرف اضافه «با» کمک و همراهی را نشان می‌دهد و بدین ترتیب معانی انتزاعی مشابه آن نیز در ذهن انتزاع می‌شود، مانند «سپاهیان با نیروی الهی در برابر دشمن پیروز شدند»؛ یعنی سپاهیان با کمک و همراهی نیروی خداوند در برابر دشمن پیروز شدند.

براساس پرسش‌های مطرح‌شده در پژوهش

با توجه به معیارهای تایلر و ایوانس (۲۰۰۳ و ۲۰۰۴)، پاسخ سؤال اول چنین است: تایلر و ایوانس (۲۰۰۳) تعیین معنای پیش‌نمونه‌ای، مواردی مانند نخستین معنای تأییدشده، غلبه و چیرگی یک معنا در شبکه معنایی، استفاده در ساخت‌های ترکیبی و رابطه با دیگر حروف اضافه مکانی را در نظر می‌گیرند. در این پژوهش با توجه به معیارهای تایلر و ایوانس، معنای پیش‌نمونه‌ای حرف اضافه «با» به دلیل بسامد وقوع با توجه به فرهنگ سخن انوری (۱۳۸۱)، معنای ثانویه آن، یعنی «همراهی و مجاورت» در نظر گرفته شده است که نتایج این تحقیق با ملاک‌های تعیین معنای پیش‌نمونه‌ای تایلر و ایوانس همسو می‌باشد؛ از سوی دیگر با نظریه حوزه‌های لانگاکر (۱۹۸۷) در حوزه‌های مکانی، زمانی و انتزاعی و طرحواره‌های تصویری لیکاف و جانسون (۱۹۸۷) و ایجاد مفاهیم انتزاعی این حرف اضافه هم‌راستا است. این پژوهش با تأثیر گرفتن از نظریه حوزه‌های لانگاکر، روش آموزش پیشنهادی، نگاشت معانی انتزاعی از حوزه مکانی به حوزه استعاره‌ای (انتزاعی) را نشان می‌دهد.

نتایج تحقیقات عملی نگارنده در پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که به دلیل تأکید رویکرد معناشناسی شناختی بر مبنای دانش، درک، شناخت و مفاهیم ذهنی انسان، این رویکرد تأثیر معنادار و مانا در ذهن فراگیران ایجاد می‌کند و می‌تواند راهکاری اساسی و مؤثر در امر آموزش و یادگیری حروف اضافه در مقابل رویکرد سنتی ارائه دهد.

۶. نتیجه‌گیری

این پژوهش در چارچوب زبان‌شناسی شناختی به ارائه طرح درس آموزشی برخی مفاهیم حرف اضافه «با» در حوزه عینی و انتزاعی پرداخته است. در رویکرد سنتی یادگیری براساس تکرار و تمرین طوطی‌وار مطرح می‌شود، اما در رویکرد معناشناسی شناختی یادگیری از راه مفهوم‌سازی شکل می‌گیرد و یادگیری معنادار و مانا همراه با انگیزه و تلاش خود فراگیران اتفاق می‌افتد که از این لحاظ بسیار مؤثر است. در این رویکرد برخلاف دیدگاه سنتی، رابطه‌ای نظام‌مند میان واژه و معنا وجود دارد و این رابطه را می‌توان از سازوکارهایی مانند معنای پیش‌نمونه‌ای، طرحواره‌های تصویری و استعاره‌های مفهومی توضیح داد؛ همچنین معنای ضمنی که با کاربرد برخی حروف اضافه در ذهن متداعی می‌شوند در شکل‌گیری معانی جدید نقش دارند. یافته‌های پژوهش حاضر مبین آن است که مفاهیم مرکزی، بیشتر کاربرد عینی و معانی حاشیه‌ای کاربردی انتزاعی دارند. در این پژوهش یک روش اثبات‌شده برای آموزش ماندگار برخی معانی حرف اضافه «با» پیشنهاد شده است.

در این رویکرد آموزشی، نقش زبان‌آموز نسبت به روش‌های آموزش سنتی کاملاً متفاوت است. در روش سنتی نقش اصلی در کلاس برعهدهٔ مدرس است و زبان‌آموز تنها نقش یک دریافت‌کننده را دارد، اما در رویکرد شناختی زبان‌آموز در کنار مدرس و شاید پررنگ‌تر از مدرس مطرح می‌شود. گیرندهٔ صرف نیست و تمام مواردی را که آموزش می‌بیند تنها با تقلید و تکرار، موفق به یادگیری آنها نمی‌شود. در این رویکرد مهم‌ترین عامل در فرایند یادگیری زبان، فهم معنا و مفهوم و اطلاعات زبانی است؛ در نتیجه، این شیوهٔ آموزشی تأثیر چشمگیری در بازدهی نسبت به سایر روش‌های سنتی دارد و زبان‌آموزان در استفاده از حروف اضافه با کمترین مشکل روبه‌رو هستند. از آنجا که هدف غایی از آموزش یک زبان، یادگیری معنادار است، پیشنهاد می‌شود دست‌اندرکاران و مدرسان آموزشی به ارائه این روش توجه کنند. البته باید یادآور شد که به دلیل گسترده بودن حوزه رویکرد شناختی و نیز معانی متفاوت حروف اضافه، در این زمینه به مطالعات و تحقیقات بیشتری نیاز است.

منابع

- استاجی، اعظم. (۱۳۸۶). «پیدایش حروف اضافه از نام اندام‌های بدن». مجله دستور. شماره ۳، صص: ۴۰-۵۱.
- افخمی، علی و زهرا اصغری. (۱۳۹۱). «چگونگی اشتقاق مفاهیم غیرمکانی از مفهوم مکانی حرف اضافه (در) در حوزه معناشناسی شناختی و براساس نظریه LCCM». مجله زبان‌پژوهی. سال چهارم. شماره ۷. صص: ۴۸-۲۷.
- راسخ‌مهند، محمد. (۱۳۸۹). «بررسی معنای حرف اضافه مکانی فرهنگ سخن براساس معنی‌شناسی شناختی». مجله ادب‌پژوهی. شماره ۱۴. صص: ۶۶-۴۹.
- رضایی، حسن. (۱۳۸۲). استعاره در زبان فارسی براساس زبان‌شناسی شناختی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه زبان‌شناسی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه اصفهان.
- زاهدی، کیوان و عاطفه زیارتی محمدی. (۱۳۹۰). «شبکه معنایی حرف اضافه فارسی (از) در چارچوب معناشناسی شناختی». مجله تازه‌های علوم شناختی. دوره سیزدهم. شماره ۱. صص: ۸۰-۶۷.
- گلفام، ارسلان و فاطمه یوسفی‌راد. (۱۳۸۸). «رویکرد معناشناسی شناختی به حروف اضافه مکانی زبان فارسی از منظر آموزشی: مطالعه موردی حرف اضافه (در)». نشریه پژوهش ادبیات جهان. شماره ۵۶. صص: ۱۷۷-۱۷۹.
- گیررتس، دیرک. (۱۳۹۳). نظریه‌های معنی‌شناسی واژگانی. ترجمه کوروش صفوی. تهران: علمی.
- نقی‌زاده، محسن. (۱۳۸۴). مقایسه حروف اضافه مکانی در فارسی و انگلیسی براساس معناشناسی شناختی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه زبان‌شناسی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه اصفهان.
- یوسفی‌راد، فاطمه. (۱۳۸۲). بررسی استعاره زمان در زبان فارسی در چارچوب معناشناسی شناختی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه تربیت مدرس.
- ----- (۱۳۸۷). بررسی شناختی زبان فارسی با نگاهی ویژه به حروف اضافه مکانی. رساله دکتری. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه تربیت مدرس.
- Johnson, M. (1987). The Body in the mind, The Bodily Basis of meaning, imagination and Reason, Chicago: The University of Chicago press.

- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). The metaphorical structure of the human conceptual Lakoff, G. & Johnson, M. (1980), 2003. Metaphors we live by. Chicago: The Univresity of Chicago, system. Cognitive science, 4,195-208.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1987). The metaphorical logic of rape. Metaphore and Symbol, 2 (1), 73-79.
- Langacker, R. W. (1998). Conceptualization, symbolization and grammar. The new psychology of language: Cognitive and functional approaches to language structure, 1, 1-40.
- Song, X. (2013). A Cognitive Linguistics Approach to teaching English prepositions. PH. D Dissertation University of Koblenz. Landau Germany.
- Tyler, A. & Evans, V. (2003). The semantics of English prepositions, spatial scenes, embodied meaning and cognition. Cambridge: Cambridge University Press.